

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПРИРОДИ ОСВІТНЬОГО ВИРОБНИЦТВА

В умовах інноваційного розвитку змінюється функціональна роль освіти: із транслятора знань і генератора специфічних навичок і вмінь вона перетворюється, по-перше, в безпосереднього виробника знань і, по-друге, в активного учасника процесу трансформації цих знань у нові продукти, технології та послуги. Відповідно, в центр виходить сфера виробництва, передачі та поширення знань, або освіта, що вимагає серйозного перетворення насамперед ВНЗ, бо саме вони перетворюються на ключовий елемент усіх соціальних і економічних процесів.

На думку Н. В. Сметаніної «за своєю «природою» університет не є класичною бізнес-структурою, скоріше він є певним видом такої структури, поєднуючи класичні бізнес-цілі: реалізація продукту/послуги; задоволення потреб споживачів; отримання прибутку від своєї діяльності з функціями соціальної організації: формування світогляду особистості, безоплатна передача знань, сприяння професійному становленню та самоорганізації тощо» [1, с. 22]. Л. І. Яценко та О. В. Пащенко у своїй праці «Економічні основи модернізації вищої освіти в умовах становлення економіки знань» зазначають, що «... вищі навчальні заклади усе більше з навчально-наукових і культурних центрів, які фінансуються державою, перетворюються, по суті, на підприємства» [2, с. 109]. М. Матвіїв стверджує, що «в сучасному суспільстві освіта стає великим бізнесом, засобом виходу на світовий ринок праці...» [3, с. 197]. Г. Винстон вказує, що «вища освіта – це бізнес: у даній сфері виробляються і надаються за певною ціною освітні послуги та купуються необхідні для такої діяльності фактори виробництва. Виробнича діяльність визначається технологічними обмеженнями. Доходи і витрати зумовлюють прийняття рішень і визначають

життєздатність ВНЗ у довгостроковій перспективі» [4, с. 87]. А. І. Бутенко зазначає, що «сьогодні освіта є такою же сферою ринкових відносин, як і промисловість, будівництво, фінансово-кредитна та інші системи» [5, с. 31].

Тобто, освіту як процес створення та засвоєння індивідом систематизованих знань, умінь і навичок можна розглядати як особливий різновид інтелектуального та духовного виробництва. В процесі освітнього виробництва відбувається взаємодія засобів та предметів праці, що вписується у схему класичного виробництва: 1) праця – науково-педагогічний (педагогічний) працівник; 2) предмет праці – індивід (здобувач освіти); 3) засоби виробництва – освітні стандарти та програми, забезпечені фінансовими, матеріально-технічними, інформаційними та навчально-методичними ресурсами; 4) освітній продукт – освітні послуги, засоби передавання знань, компетентності (рис. 1).

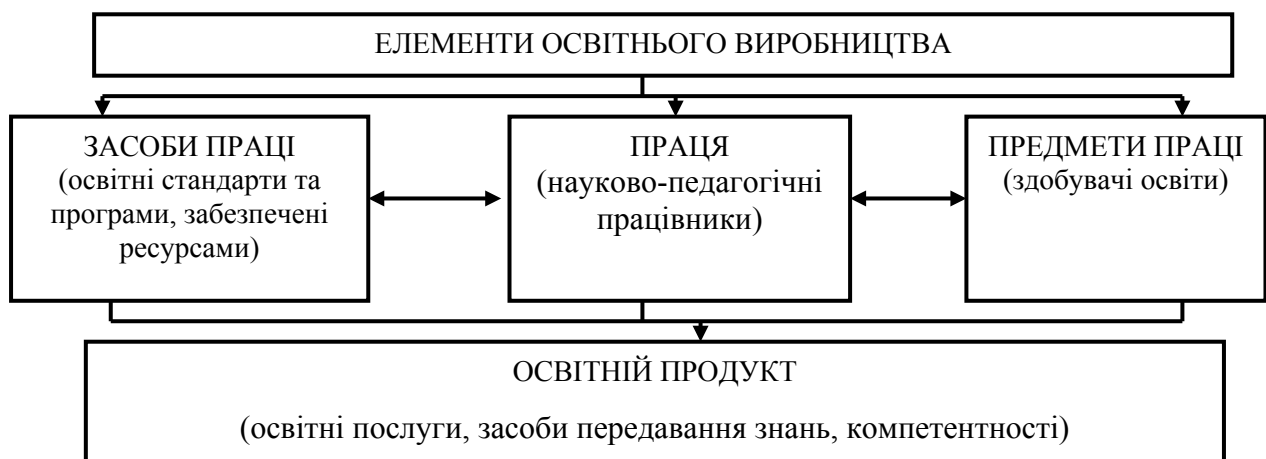

Рис. 1. Характеристика елементів освітнього виробництва

В основі освітньої діяльності, як і будь-якої іншої, є людська праця, як «... творець споживчих вартостей, як корисна праця, незалежна від будь-яких суспільних форм умова існування людей, вічна, природна необхідність...» [6]. Сукупність предметів і засобів праці складають засоби виробництва, які є одним з елементів продуктивних сил. Предмети праці – це об’єкти, на які спрямована праця людини, засоби праці – це комплекс речей, якими людина діє на предмети праці.

Освітній продукт створюється в результаті перетворення економічних

ресурсів (факторів виробництва). В економічній теорії зазвичай як основні економічні фактори розглядають працю, землю і капітал. Дж. Б. Кларк (1842-1924) додав до цього переліку четвертий фактор – підприємницькі здібності.

На основі вищенаведеного, вважаємо, що освітнє виробництво доцільно розглядати як процес створення освітніх продуктів, у процесі взаємодії суб'єкта і об'єкта освітнього середовища, що виражені набутими знаннями, уміннями та іншими компетентностями окремого індивіда, які призводять до виникнення корисного ефекту.

Список використаних джерел:

1. Сметаніна Н. В. Соціальна відповідальність вищих навчальних закладів: концептуальний аналіз / Н. В. Сметаніна, Р. В. Хусаїнов // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 9. Ч. 2. – С. 20-25.
2. Яковенко Л. І. Економічні основи модернізації вищої освіти в умовах становлення економіки знань: [монографія] / Л. І. Яковенко, О. В. Пашенко. – Полтава: Скайтек, 2011. – 216 с.
3. Матвіїв М. Стратегічні пріоритети розвитку освіти в Україні / Микола Матвіїв // Вісник ТАНГ. – 2003. – № 5/1. – С. 196–199.
4. Винстон Г. Субсидии, рыночная власть и образовательная среда: особенности экономики образования / Гордон Винстон ; пер. с англ. А. Ковалевой // Вопросы образования. – 2006. – № 8. – С. 87.
5. Бутенко А. І. Проблеми та напрями розвитку підприємництва у сфері освіти / Бутенко А. І., Сараєва І. М., Мергут А. І. – Одеса : Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2003. – 270 с.
6. Агабабьян Э. Мировая экономика интеллектуальных услуг: состояние, тенденции и регулирование / Э.Агабабьян // Проблемы теории и практики управления. – 2003. – № 6. – С. 25-30.